

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Меживой О.В. Зняття інформації з мереж телекомунікацій у сучасному кримінальному провадженні. Вісник Кримінологічної асоціації України: зб. наук. пр. Харків. нац. ун-т внутр. справ, Кримінол. асоц. України. Харків: ХНУВС, 2013. 2013. № 5. С. 148–159.
2. Шевченко В.М. Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж як оперативно-розшуковий захід, який проводиться під час розслідування та розкриття корупційних діянь в органах судової влади України. Часопис Київського університету права. 2013. № 3. С. 336–339.
3. Самбор М.А. Негласні слідчі (розшукові) дії, пов'язані зі зняттям інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та встановленням місцезнаходження радіоелектронного засобу: підстави для проведення та умови гарантування прав і свобод людини та громадянина як споживача послуг рухомого (мобільного) зв'язку. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Сер.: Юридичні науки. 2013. № 1. С. 74–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdujn_2013_1_13.
4. Уваров В.Г. Зняття інформації з телекомунікаційних мереж. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 2. Том 1. С. 121–124.
5. Маскалюк І.І. Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж як різновид втручання у приватне спілкування. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Вип. 4. С. 254–258.
6. Лисюк Ю.В. Зняття інформації з електронних інформаційних систем як різновид втручання в приватне спілкування під час здійснення негласних слідчих дій у кримінальному провадженні. Право і Безпека. 2013. № 3. С. 81–85.
7. Мельник Д.В. Перспективи нормативно-правового врегулювання зняття інформації з телекомунікаційних мереж та електронних інформаційних систем у новому КПК України. Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні: науково-технічний збірник. 2012. Вип. 2'24. С. 34–40.
8. Лук'янчиков Є.Д., Лук'янчиков Б.Є. Визначення та система негласних слідчих (розшукових) дій. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2014. №1'9. С. 1–17.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Законодавство України: офіц. веб-портал Верхов. Ради України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/paran492#n492>.
10. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Наказ від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. Законодавство України: офіц. веб-портал Верхов. Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.
11. Порядок реєстрації абонентів, які отримують телекомунікаційні послуги без укладення договору в письмовій формі. Рішення від 28.11.2017 № 607. Законодавство України: офіц. веб-портал Верхов. Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0145-18>.

УДК 34.096

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЯЛЬНОСТІ

CONCEPTS AND SIGNS OF PRIVATE DETECTIVE (SEARCH) ACTIVITY

Мулявка Д.Г.,

кандидат юридичних наук, професор,
завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності
Університету державної фіскальної служби України

Шилє Д.А.,

старший оперуповноважений з ОВС ГУВБ ДФС України

У статті досліджено етапи розвитку ринку приватних розшукових послуг в Україні. З'ясовано особливості актуального стану їх надання. Виокремлено ознаки та сформульовано поняття приватної детективної (розшукової) діяльності.

Ключові слова: приватна детективна діяльність, розшукові послуги, детективні послуги, пошук, збирання та фіксації інформації, правове регулювання.

В статье исследованы этапы развития рынка частных сыскных услуг в Украине. Выявлены особенности актуального состояния их предоставления. Выделены признаки и сформулировано понятие частной детективной (розыскной) деятельности.

Ключевые слова: частная детективная деятельность, поисковые услуги, детективные услуги, поиск, сбор и фиксация информации, правовое регулирование.

In the article the stages of development of the private detective services market in Ukraine are investigated. The peculiarities of the actual state of their provision are clarified. The signs are singled out and the concept of private detective (search) activity is formulated.

Key words: private detective activity, search services, detective services, search, collection and fixation of information, legal regulation.

Постановка проблеми. Особливістю сучасного етапу розвитку правових відносин в Україні є прагнення держави і громадянського суспільства забезпечити верховенство права і законність у всіх сферах суспільної активності. Це зумовлює особливі вимоги до певних видів діяльності, здійснення яких безпосередньо пов'язано з обмеженнями визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина. Проте, не зважаючи на нагальну потребу у досконалому правовому регулюванні відносин, пов'язаних зі здійсненням приватної детективної (розшукової) діяльності, вона вже третє десятиліття не може здобути своє правове закріплення. Прийняття Вер-

ховною Радою України 13 квітня 2017 року Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», на жаль, не завершилося підписанням цього Закону Президентом України у встановленому Конституцією України порядку. На сьогодні відбувається активна законотворча робота, спрямована на усунення недоліків вказаного Закону та суперечностей між ним та чинним законодавством.

Вказане обумовлює нагальну потребу з'ясувати поняття та ознаки приватної детективної (розшукової) діяльності з тим, щоб з урахуванням їх особливостей створити досконалу модель правового регулювання правовідносин, пов'язаних із наданням приватних детективних послуг.

Стан опрацювання. Окремі питання, які визначені в даній роботі вже знайшли своє висвітлення у працях таких відомих вчених та практиків, як: В.Т. Білоуса, С.В. Краснокутського, О.М. Музичука, В.І. Олефіра, А.Г. Сачаво, П.В. Синицького, О.П. Рябченко, І.В. Хорта, В.І. Шакуна, О.М. Шелухіна, О.Н. Ярмиша та інших авторів.

Мета статті полягає у тому, щоб на основі вивчення наукових джерел, нормативних актів, узагальнення аналізу практичної діяльності виокремити особливості та визначити поняття приватної детективної (розшукової) діяльності.

Виклад основного матеріалу. Парламентська Асамблея Ради Європи в Резолюції № 1165 зазначила, що право кожної людини на приватність є основою демократичного суспільства [1]. Згідно статті 8 ратифікованої Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, вказане право повинне захищати приватне життя особи не лише від втручання влади, а й від подібних дій з боку інших осіб чи інститутів [2]. Вказані положення міжнародних правових документів знайшли своє відображення у Конституції України: так, у статті 29 закріплено право людини на свободу та особисту недоторканість [3]. У статті 31 Основного Закону визначено, що кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. Відповідно до положень статті 32, ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України [3]. Право на недоторканість регулюється і нормами Кримінального, Цивільного та Сімейного кодексів України. Правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя визначені у Законі України «Про інформацію» як основні принципи інформаційних відносин [4]. У Кримінальному процесуальному кодексі України [5] та Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» [6] визначено особливості гласних і негласних пошукових заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

До того ж у суб'єктів суспільних відносин досить часто виникають ситуації, за яких нагальною стає потреба у певній інформації. Таким чином, розвиток приватної детективної діяльності вимагає знаходження оптимального балансу між можливостями для законного збору, накопичення, перевірки достовірності та обробки інформації про людину (організацію) та конституційними (та іншими, охоронюваними законом) правами людини [7, с. 83].

Більшість дослідників виокремлює чотири періоди в розвитку ринку недержавних розшукових послуг: 1988–1992 роки – стихійне виникнення приватних детективних (розшукових) підприємств, обумовлене руйнуванням соціалістичної економіки. Перші приватні детективні (розшукові) агенції в Україні сформувалися в 1991 році під назвою розшукових бюро. За даними науковців, тоді їх було 66. Цей етап можна визначити як формування нерегульованого (анархічного) ринку детективних послуг. Для нього були характерні відсутність стабільних цін і системи ціноутворення, вузький спектр послуг й високий рівень насильства [8, с. 140].

У 1993–1999 роки спостерігається активне кількісне зростання й економічний розвиток приватних детективних структур та послуг, витіснення кримінальних елементів. Після 1992 року розвиток ринку приватних детективних послуг визначався: масовою приватизацією економіки, зростанням приватного сектору в усіх галузях і розвитком приватних фінансових інститутів; кризою держави й масовим витоком кадрів із «силових» відомств та низьким

контролем з боку правоохоронних органів над діяльністю підприємств недержавної сфери безпеки. Загалом, для другого етапу було характерним граничне розширення спектру послуг, до яких входили й гарантування операцій, врегулювання майнових інтересів, примус до виконання зобов'язань, оцінка надійності ділових партнерів, створення конкурентних переваг. У цей час формується відповідна законодавча база для забезпечення діяльності недержавних охоронних структур [9, с. 270–271], разом з тим власне детективна (розшукова) діяльність продовжує здійснюватися поза межами правового регулювання.

У 1995 році значно зросла інтенсивність насильства, пік якого припав на 1995–1996 роки. Все частіше стали використовуватися протизаконні способи збору, аналізу й поширення інформації в комерційних цілях. У 1998–2000 роки спостерігається зростання конкуренції між суб'єктами підприємницької діяльності. Економічна криза 1998 року привела до різкого зменшення кількості підприємств середнього й малого бізнесу, зниження платоспроможності тих, хто залишився на ринку. Це привело до скорочення попиту на детективні (розшукові) послуги [8, с. 141].

З 2000 до 2003 року спостерігається поступове набуття формально легального характеру окремими видами детективної (розшукової) діяльності. Не зважаючи на те, що законодавство про вказаний вид діяльності все ще відсутнє, суб'єкти підприємницької діяльності у цій сфері роблять спроби уникнути притягнення до юридичної відповідальності завдяки використанню особливостей інформаційного, кримінального процесуального та інших галузей законодавства. Проте тенденція тінізації детективної (розшукової) діяльності зберігає свою актуальність.

Розпочинаючи з 2004 року і по теперішній час, триває спроба легалізувати детективну (розшукову) діяльність, пов'язана у першу чергу з розробкою та затвердженням проекту закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність».

На сьогодні в Україні, за даними Колегії детективів і фахівців безпеки бізнесу, фактично надається п'ять груп послуг, які можуть бути віднесені до детективної (розшукової) діяльності: а) послуги зовнішнього спостереження (надання допомоги батькам у спостереженні за дитиною, встановлення її кола спілкування, аналіз поведінки з метою запобігання суїциду, вчинення злочинів, наркоманії та алкоголізму тощо; виявлення фактів подружньої невірності, контроль переміщень осіб, контактів, місць відвідувань з наданням фото/відео матеріалів; зовнішній контроль нянь, гувернанток, вихователів під час роботи з дітьми); б) послуги зі збирання та пошуку інформації про фізичних осіб та майно (збір інформації про фізичних осіб (реєстрація, паспортні та податкові дані, доходи, транспорт, майно, виїзди за кордон та інше); встановлення відомостей про власників контрактних мобільних та стаціонарних телефонів; збір біографічних та інших даних, що характеризують особу; перевірка достовірності даних; перевірка сімейного стану); в) послуги з розшуку фізичних осіб та їх майна (розшук осіб, зниклих без вісті, боржників, шахраїв; відновлення втрачених родинних зв'язків; пошук друзів, однокласників, товаришів по службі; розшук майна); г) послуги зі збору інформації про юридичних осіб та безпеки бізнесу (конкурентна економічна розвідка; реєстраційні й податкові дані юридичних і фізичних осіб; відомості про засновників юридичних осіб тощо); г) послуги з надання допомоги в проведенні судової експертизи та техніко-криміналістичного забезпечення розслідувань (проведення приватних оглядів місць подій, пошук виявлення і фіксація доказів: слідів пальців рук, слідів взуття, мікрочастинок; консультації по застосуванню спеціальних техніко-криміналістичних засобів (установка хімічних пасток, на складах і офісах, мітка хімічними реактивами товарно-матеріальних цінностей, грошових

купу, комп'ютерних комплектуючих з метою виявлення розкрадань, використання іншої спец техніки тощо) [10]. Проте приватна детективна (розшукова) діяльність в Україні ще не знайшла свого правового закріплення. Внаслідок цього приватні детективи здійснюють свою діяльність у межах надання консалтингових та юридичних послуг або як журналісти на підставі Законів України «Про інформацію», «Про видавничу справу», «Про телебачення і радіомовлення», «Про інформаційні агентства», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади» та ін.

Дослідження теоретичних джерел [11-13] та діяльності 30 детективних агенцій зі всіх регіонів України [14] дозволяє виокремити наступні ознаки детективної діяльності: здійснення на договірній основі з метою отримання прибутку;

особливий суб'єкт, який не має ознак посадової особи та не є державним службовцем, працівником правоохоронного або розвідувального органу; переважно превентивний характер, що передбачає у разі виявлення в процесі надання детективних послуг ознак злочину інформування у встановленому порядку правоохоронних органів.

Висновки. На підставі наведених ознак можна сформулювати поняття приватної детективної (розшукової) діяльності як здійснюваної суб'єктами підприємницької діяльності на договірних оплачуваних засадах незалежної професійної діяльності, спрямованої на пошук, збирання та фіксації інформації, розшук людей, тварин та майна, встановлення фактів та з'ясування різних обставин за замовленням клієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Резолюція 1165 (1998) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Право на приватність». URL: <http://cedem.org.ua/library/rezolyutsiya-1165-1998-pravo-na-privatnist> (дата звернення 3 квітня 2017 року).
2. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції. Верховна Рада України; Закон України від 17.07.1997 № 475/97-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 3 квітня 2017 року).
3. Конституція України. Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 3 квітня 2017 року).
4. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст.650.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10. № 11-12. № 13. Ст. 88.
6. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.
7. Литвиненко В.І. Зарубіжний досвід здійснення приватної детективної діяльності та його адаптація в Україні. Наше право. 2016. № 3. С. 83–87.
8. Шелухін О.М. Соціальна необхідність існування недержавних служб безпеки в Україні. Господарсько-правове, цивільно-правове та фінансово-правове забезпечення розвитку економіки України: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 листопада 2010 року). Донецьк, 2010. С. 139–141.
9. Шелухін О.М. Правове регулювання надання послуг у сфері забезпечення економічної безпеки (на прикладі недержавних підприємств). Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2012. № 1. С. 263–276.
10. Детективні послуги на території України. Колегія детективів і фахівців безпеки бізнесу. URL: <http://ukr.detective-ua.com/detekтивni-poslugi-na-teritorii%D1%97-ukra%D1%97ni> (дата звернення 3 квітня 2017 року).
11. Черков В. О., Попов П.О. Приватна детективна діяльність в розвинутих країнах світу. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2010. № 2. С. 248-259.
12. Ахтирська Н. Безоплатна правова допомога та приватна детективна діяльність у змагальному кримінальному процесі України. Віче. 2011. № 24. С. 2–4.
13. Введенська В.В. Приватна детективна діяльність як спосіб реалізації потерпілою стороною принципу змагальності та диспозитивності. Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. 2006. № 2. С. 265–275.
14. Реєстр членів Всеукраїнської асоціації приватних детективів. URL: <https://aupd.com.ua/catalog> (дата звернення 3 квітня 2017 року).